

विदेशको संघर्षदेखि राष्ट्रपतिको सम्मानसम्म:

१. कृषक परिचय

नेपाल कृषि प्रधान राष्ट्र हो, जहाँको सामाजिक संरचना, आर्थिक प्रणाली तथा सांस्कृतिक चेतना प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष रूपमा कृषिमा आधारित रहेको छ। देशको बहुसंख्यक जनसंख्या आज पनि जीवन निर्वाह, रोजगारी र खाद्य सुरक्षाका लागि कृषि पेशामै आश्रित छ। यस्तै ऐतिहासिक, भौगोलिक र सामाजिक परिवेशमा अर्घाखाँची जिल्लाको सन्धिखर्क नगरपालिका-१ निवासी नविन कृषि तथा पशुपंछी फर्मका संचालक **गुन प्रसाद श्रेष्ठ** एक कर्मशील, दूरदर्शी र अनुकरणीय कृषकका रूपमा स्थापित हुनुहुन्छ। उहाँले परम्परागत कृषि सोचलाई आधुनिक व्यावसायिक दृष्टिकोणसँग संयोजन गर्दै कृषि पेशालाई सम्मानजनक, लाभदायक र दीगो व्यवसायको रूपमा रूपान्तरण गर्न सफल हुनुभएको छ।

गुन प्रसाद श्रेष्ठको जीवनयात्रा केवल व्यक्तिगत सफलता र आर्थिक समृद्धिमा सीमित छैन; बरु उहाँको कृषि कर्म आत्मनिर्भरता, स्थानीय रोजगारी सिर्जना, उत्पादन वृद्धि र राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा योगदानको जीवन्त उदाहरण बनेको छ। साधारण किसान परिवारमा जन्मिएर माटोसँग गहिरो आत्मीय सम्बन्ध गाँस्टै हुर्कनु भएका गुन प्रसादले बाल्यकालदेखि नै श्रमको महत्व, प्रकृतिप्रतिको सम्मान र आत्मनिर्भर जीवनशैलीको मूल्य आत्मसात् गर्नुभयो। यही जीवन दर्शनले उहाँलाई कठिन परिस्थिति, आर्थिक अभाव र सीमित स्रोतसाधनका बाबजुद पनि कृषि पेशामा अडिग रहन प्रेरित गर्‍यो। आज गुन प्रसाद केवल उत्पादनमा केन्द्रित कृषक मात्र नभई योजना, व्यवस्थापन, बजार पहुँच र प्रविधि प्रयोगमा दक्ष एक व्यावसायिक कृषकका रूपमा परिचित हुनुहुन्छ। उहाँको खेतबारी पसिना, श्रम र आशाको संगम बनेको छ, जहाँ उत्पादन मात्र होइन, भविष्यका सम्भावना पनि अंकुरित भइरहेका छन्। कृषि पेशाबाट आत्मसम्मान, आर्थिक सुरक्षा र सामाजिक पहिचान प्राप्त गर्न सकिन्छ भन्ने सन्देश उहाँको जीवनले स्पष्ट रूपमा प्रवाह गरेको छ। त्यसैले गुन प्रसाद वर्तमान नेपाली कृषक समुदायका लागि प्रेरणाको स्रोत मात्र होइनन्, भावी पुस्ताका लागि कृषि पेशाको उज्यालो मार्गदर्शक पनि हुनुहुन्छ।

२. कृषकको सफलता यात्राको संक्षिप्त जानकारी

गुन प्रसादको जीवन यात्रामा संघर्ष, दृढता र दूरदर्शिताको सुन्दर मिश्रण देख्न सकिन्छ। गाउँकै स्थानीय विद्यालयबाट आठ कक्षा उत्तीर्ण गर्दै शिक्षा हासिल गर्ने क्रममा उहाँले अनुभव गर्नुभयो कि जीवनमा शिक्षा र ज्ञान मात्र पर्याप्त हुँदैनन्; साधन र अवसरको अभावले धेरै सपनाहरू अधुरै रहन सक्छन्। आर्थिक कठिनाइका कारण शिक्षा अध्ययन पूर्ण रूपले छोड्नुभयो, तर परिवार र जीविकोपार्जनको आवश्यकताले तत्काल मुग्लान रोजगारीमा लाग्न बाध्य बनायो। २०६३ सालमा उनी भारतको विभिन्न सहरमा नौकरीको खोजिमा भौतारिय तर मनले दीर्घकालीन लक्ष्यको खोजी गरिरहे।

त्यसपछि उहाँले कारिब १४ बर्षको भारत प्रवास ७बर्ष मलेसिया मा काम गर्दा पनि, यसले उहाँको आत्मसन्तुष्टि पूरा गर्न सकेन मुग्लान जागिरले केवल व्यक्तिगत आवश्यकता पूरा गर्न सक्छ, तर

जीवनको वास्तविक उद्देश्य आत्मनिर्भरता, परिवारको संरक्षण र समाजमा योगदान प्राप्त गर्न सक्दैन भन्ने अनुभूति उहाँलाई भयो। मलेसिया जानको लागि स्वास्थ्य समस्यदेखिएपछि करिव १ हप्ताको काठमाण्डौको बसाईमा गुनप्रसादले एक जना गाउले दाईको कृषि फर्म अबलोकन गर्ने अवसर पाय तेस कृषि फर्मको अबलोकन पश्चात उहाँको जीवन दृष्टिकोणमा क्रान्ति ल्यायो र साहसिक निर्णय लिन प्रेरित गर्‍यो।

आत्मनिर्भरता र दीगो विकासका लागि, उहाँले मुग्लान जागिर छोडेर पूर्ण रूपमा कृषि पेशामा समर्पित हुने निर्णय लिनुभयो। २०७२ सालदेखि आफ्नै बारीमा व्यावसायिक कृषि आरम्भ गर्दै, प्रारम्भिक चुनौतीहरू, प्राविधिक ज्ञानको कमी, आर्थिक अभाव र कृषि सामग्रीको अभावका बाबजुद उहाँले निरन्तर श्रम, अनुशासन र नवीनतम कृषि प्रविधिको प्रयोगमार्फत सफलता हासिल गर्नुभयो। मेहनत र लगनशीलताले उहाँलाई मात्र होइन, गाउँकै समुदाय र अन्य युवा कृषकलाई पनि प्रेरित गर्ने उदाहरणको रूपमा स्थापित गर्‍यो।

गुन प्रसादको यात्रा केवल मुग्लानदेखि आत्मनिर्भर कृषकसम्मको कथा मात्र होइन; यो साहस, दृढता, लगन र भविष्यदृष्टिको प्रतीक हो। उहाँले देखाउनु भएको संघर्ष र समर्पणले प्रमाणित गर्दछ कि जीवनमा सही निर्णय, अडिग मेहनत र उद्देश्यप्रतिको निष्ठाको मात्र व्यक्तिलाई आर्थिक, सामाजिक र आत्मिक सफलतामा पुऱ्याउँछ। आज उहाँको जीवन कथा युवा पुस्ताका लागि प्रेरणा हो—सपना अधुरो नराख्ने, कठिनाइबाट डर नमान्ने र आफ्नो प्रयासबाट समाज र राष्ट्रमा योगदान दिने सशक्त उदाहरण बन्न भएको छ।

३. कृषकले कृषिमा संलग्न हुन लागेपछी हालसम्मको कृषि क्षेत्र विस्तार तथा उत्पादन

२०७२ सालदेखि आफ्नै बारीमा व्यावसायिक कृषि आरम्भ गर्ने साहसिक निर्णय लिएका गुन प्रसादले प्रारम्भमा १० रोपनी क्षेत्रफलमा हिउँदे र बर्ष तरकारी खेती सुरु गर्नुभयो। प्रारम्भिक चरणमा सानो क्षेत्रफलमा खेती गर्नुको अर्थ केवल उत्पादन गर्नु मात्र थिएन, यो एउटा प्रयोगात्मक यात्रा पनि थियो, जसमा नयाँ विधि र तरिकाहरू अपनाएर आफ्नो अनुभव र ज्ञानलाई परिष्कृत गर्ने उद्देश्य थियो।

गुन प्रसादले केवल मौसमी उत्पादनमा सीमित नबसिकन, बेमौसमी तरकारी खेतीमा पनि प्रयोगात्मक अभ्यास गर्नुभयो। यस क्रममा उहाँले कृषि विज्ञान र आधुनिक प्रविधिको महत्वलाई गहिरो रूपमा बुझ्नुभयो। निरन्तर नयाँ प्रजाति र विधिहरूको परीक्षण गर्दै उहाँले आफ्नो बारीलाई केवल उत्पादन केन्द्र नभई नवीन सोचको उदाहरण पनि बनाइदिनुभयो। उहाँको यस यात्रामा साबिकको जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, अर्घाखाँचीका कृषि प्राविधिकहरूसँगको नियमित परामर्श, तालिम र प्राविधिक सहयोग महत्वपूर्ण साबित भयो। प्राविधिकहरूले दिनुभएको सुझावहरूलाई आत्मसात गर्दै, गुनप्रसादले आधुनिक सिँचाइ प्रणाली, उर्वरक व्यवस्थापन र रोग नियन्त्रणका नवीनतम विधिहरू आफ्नो बारीमा लागू गर्नुभयो। यसरी उहाँको खेती केवल परम्परागत खेतीमै सीमित रहन सकेन, नयाँ प्रविधि र अभ्यासहरूको मिसाल बन्न पुग्यो।

निरन्तर श्रम, अनुशासन र नवीन प्रविधिको प्रयोगको फलस्वरूप उहाँको कृषि क्षेत्र विस्तार हुँदै गयो। प्रारम्भिक १० रोपनी बारी अहिले व्यावसायिक उत्पादन र विविध तरकारी खेतीको उदाहरण बनिसकेको छ। उत्पादन मात्र बढेन, तर कृषिमा नवीन सोच, प्रयोगात्मक दृष्टिकोण र वैज्ञानिक व्यवस्थापनको प्रेरणा पनि सृजना भयो। गुण प्रसादको कथा केवल व्यक्तिगत सफलता होइन, भविष्यका कृषकहरूका लागि प्रेरणाको स्रोत पनि बनेको छ। उहाँको यात्रा प्रमाण हो कि, निरन्तर प्रयास, नवीन प्रविधि र लगनशीलता राख्ने कृषकले सानो बारीलाई पनि समृद्धिको स्रोतमा परिवर्तन गर्न सक्छ। यो कथा सन्देश दिन्छ—कृषि केवल परिश्रम मात्र होइन, सोच, योजना र नवप्रवर्तनको माध्यम पनि हो, जसले व्यक्ति र समाज दुवैको जीवनमा सकारात्मक परिवर्तन ल्याउन सक्छ।

४. हाल कूल कृषि क्षेत्रफल र उपयोगको अवस्था

२०८२ सालसम्म आइपुग्दा गुण प्रसादको कृषि क्षेत्रमा उल्लेखनीय विस्तार देखिएको छ। प्रारम्भिक १० रोपनी क्षेत्रफलबाट सुरु भएको यात्रा अहिले ६४ रोपनीमा फैलिएको छ, जहाँ विभिन्न तरकारीहरू ४८ वटा प्लाष्टक घरमा बैमौसिमी व्यवस्थित गरी खेती भइरहेको छ। जसले केवल आर्थिक आयमा वृद्धि गरिरहेको छ, तर जैविक र पर्यावरणमैत्री उत्पादनमा पनि योगदान पुऱ्याइरहेको छ। उहाँको कृषक दृष्टिकोणको विशेषता भनेको बहुउपयोग, बाली विविधीकरण र स्रोतको अधिकतम सदुपयोग हो। खेतीमा मात्र सीमित नबसिकन, उहाँले दुध उत्पादन र जैविक मलको लागि दुई वटा भैंसी पालन पनि गर्नुभएको छ, जसले कृषि प्रणालीलाई पूर्ण चक्रमा परिणत गरेको छ। यसरी विविध गतिविधिहरूलाई समन्वय गरी सञ्चालन गर्नु उहाँको दृष्टिकोण, योजना र श्रमको उत्कृष्ट उदाहरण हो। गुण प्रसादको कृषि अभ्यासले प्रमाणित गर्छ—स्मार्ट योजना, नवीन प्रविधि र बहुउपयोगी दृष्टिकोणले सानो क्षेत्रफललाई पनि अत्यधिक उत्पादनशील र आर्थिक दृष्टिले लाभदायी बनाउन सकिन्छ। उहाँको अनुभवले भविष्यका कृषकहरूका लागि बहुउपयोगी, उत्पादनमुखी र वातावरणमैत्री कृषि अपनाउने प्रेरणा प्रदान गर्दछ।

५. कृषकको उत्पादन सम्बन्धी जानकारी (मौसम अनुसार, वार्षिक, आदि)

गुण प्रसादले आफ्नो कृषि प्रणालीमा मौसमी तथा बेमौसमी तरकारी, दुग्धजन्य उत्पादनलाई समान प्राथमिकताका साथ अघि बढाउनुभएको छ। उहाँको विशेष रणनीति भनेको **मौसम अनुसार उत्पादन योजना बनाउनु** हो। जेष्ठदेखि मंसिर महिनासम्म तरकारीको उच्च माग रहने भएकाले सो समयमा उत्पादनलाई बढी प्राथमिकता दिइन्छ, जसले बजारमा निरन्तर आपूर्ति सुनिश्चित गर्दछ।

वार्षिक रूपमा, तरकारी, बाट उल्लेखनीय परिमाणमा उत्पादन हुने गर्छ। यसले न केवल उपभोक्ताको माग पूर्ति गर्छ, तर कृषकलाई स्थिर आयको स्रोत पनि उपलब्ध गराउँछ। दुग्धजन्य उत्पादनसँगै जैविक मल र पशुपालनलाई जोड्दा कृषि प्रणाली पूर्ण चक्रमा संचालित हुन्छ।

यसरी गुण प्रसादको उत्पादन रणनीतिले प्रमाणित गर्छ—**सही योजना, मौसम अनुसार तालमेल र विविध उत्पादन**ले सानो बारीलाई पनि निरन्तर लाभदायी र बजारमैत्री बनाउँछ। उहाँको दृष्टिकोण भविष्यका

कृषकहरूका लागि प्रेरणादायी उदाहरण हो, जसले कृषि व्यवसायलाई व्यवस्थित, समृद्ध र दिगो बनाउन सकिन्छ।

६. उत्पादित कृषिजन्य उपजको बजारको अवस्था/व्यवस्था

गुणप्रसाद ले उत्पादित कृषिजन्य उपजको विक्री व्यवस्थापनमा उच्च स्तरको योजना र संरचना लागू गर्नुभएको छ। उहाँको फर्ममा नै उपभोक्ता र स्थानीय व्यापारी आउने व्यवस्थित व्यवस्था रहेको छ, जसले उत्पादनको प्रत्यक्ष विक्रीमार्फत उपभोक्तासँग सम्बन्ध सुदृढ बनाउने काम गरेको छ। साथै, बाँकी उत्पादनलाई सडक सञ्जालको माध्यमबाट पोखरा, बुटवल र चनौटा हुँदै बजारसम्म पुऱ्याउने सुनियोजित प्रणाली स्थापित गरिएको छ। यस प्रकारको सुदृढ बजार पहुँचले कृषकलाई उत्पादनको उचित मूल्य सुनिश्चित गराउने मात्र नभई, उत्पादनको मूल्याङ्कन र आर्थिक लाभलाई स्थायी बनाउने महत्त्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गरेको छ।

उहाँको बजार व्यवस्थापन केवल उत्पादन विक्रीमै सीमित छैन; यो संपूर्ण कृषि प्रणालीको व्यवसायीकरण र दिगोपन सुनिश्चित गर्ने आधार बनेको छ। उत्पादनको उचित मूल्य र व्यवस्थित वितरणले कृषकलाई मात्र आर्थिक लाभ प्रदान गरेको छैन, यसले समग्र कृषिकर्ममा नवीनता र विश्वासको वातावरण पनि सिर्जना गरेको छ।

७. हाल वार्षिक कूल बिक्री परिमाण

गुण प्रसादको कृषि व्यवसाय केवल उत्पादनमै सीमित छैन; यसले आर्थिक दृष्टिले पनि उल्लेखनीय सफलता हासिल गरेको छ। तथ्याङ्क अनुसार, वार्षिक रूपमा उहाँको कृषि व्यवसायबाट लागत कटाए र १८ देखि २० लाख रुपैयाँ बराबरको कूल बिक्री हुने गरेको छ। यस आर्थिक उपलब्धिले स्पष्ट प्रमाणित गर्दछ कि सही योजना, नवीन प्रविधि र निरन्तर परिश्रमले कृषकलाई मात्र उत्पादनमा सफलता दिलाउने नभई आर्थिक दृष्टिले पनि आत्मनिर्भर र सशक्त बनाउन सक्छ। गुणप्रसादको कथा केवल खेतीको मात्र होइन, व्यवसायिक दृष्टिकोण र आर्थिक सोचको पनि प्रेरणादायी उदाहरण बनेको छ। यसले भविष्यका कृषकहरूलाई देखाउँछ—सिर्जनात्मक योजना र व्यवस्थापनमार्फत सानो बारीलाई पनि आर्थिक समृद्धिको केन्द्र बनाइन्छ।

८. सबै लागतहरू कटाएर प्राप्त हुन कूल मुनाफा

उत्पादन लागत, श्रम खर्च, यातायात, व्यवस्थापन तथा अन्य सञ्चालन खर्च कटाएर पनि गुण प्रसादले सन्तोषजनक मुनाफा आर्जन गर्नुभएको छ। यही मुनाफाबाट यसले मात्र होइन, उहाँले आवश्यक कृषि यान्त्रिकरण, उपकरण खरिद, परिवारको शिक्षा, स्वास्थ्य उपचार र जीवन बीमाको खर्च पनि सहजै व्यवस्थापन गर्नुभएको छ।

९. 🏆 पुरस्कार तथा सम्मान

गुन प्रसाद श्रेष्ठको यही निरन्तर मेहनत, व्यावसायिकता र कृषि क्षेत्रमा पुऱ्याएको अतुलनीय योगदानको उच्च कदर गर्दै, १९ औं गणतन्त्र दिवस २०८३ को सुअवसरमा उहाँलाई "राष्ट्रपति उत्कृष्ट कृषक पुरस्कार" द्वारा सम्मानित गरिएको छ। सम्माननीय राष्ट्रपति श्री रामचन्द्र पौडेलज्यूको बाहुलीबाट उहाँले रु. २,००,०००/- (दुई लाख रुपैयाँ) नगद र सम्मानपत्र प्राप्त गर्नुभयो। यो गरिमामय सम्मानले गुन प्रसाद श्रेष्ठको मात्र नभई समग्र अर्घाखाँची जिल्ला र देशभरिका कर्मशील कृषकहरूको आत्मसम्मान र हौसला अझ बढाएको छ।

१०. कृषकको अनुभव र अनुभूति

करिब एक दशक लामो कृषि यात्रामा गुन प्रसादले अनेक चुनौती र अवसरको सामना गर्नुभएको छ। प्रारम्भिक दिनहरूमा कृषि प्राविधिक ज्ञानको अभाव, आर्थिक कठिनाइ, गुणस्तरीय बीउ-मल र उपकरणको कमी, यातायातको समस्या जस्ता चुनौतीहरू कहिल्यै कम थिएनन्। तर उहाँको दृढ इच्छाशक्ति, परिश्रम र आत्मविश्वासले हरेक बाधालाई अवसरमा रूपान्तरण गर्‍यो।

बारीमा लहलहाउँदै फलेका तरकारी देख्दा उहाँका मुहारमा सन्तोष र खुशीको चमक झल्किन्छ। आफ्ना दुःख, चिन्ता र थकान सबै बिसिँएर उहाँ प्रकृतिसँग गहिरो आत्मीयता अनुभव गर्नुहुन्छ। हरेक बीउ रोप्दा, प्रत्येक पानी हाल्दा र उत्पादन संकलन गर्दा उहाँले जीवनको गहिरो अर्थ र श्रमको सम्मान महसुस गर्नुहुन्छ। ।

उहाँका अनुसार, कृषि केवल आम्दानीको स्रोत मात्र होइन, आत्मसम्मान, जीवन दर्शन र सामाजिक उत्तरदायित्वको प्रतिक हो। यो अनुभव र अनुभूति केवल व्यक्तिगत सन्तुष्टिको माध्यम होइन, भविष्यका कृषक, युवाहरू र समाजलाई प्रेरित गर्ने गहन सन्देश पनि हो। यसरी गुन प्रसाद जीवन यात्रा, अनुभव र अनुभूति सँगसँगै नेपाली कृषिको सम्भावना र उज्ज्वल भविष्यको बनेको छ।

११. भविष्यको योजना

गुन प्रसादले आफ्नो कृषि यात्रालाई आगामी दिनमा अझ दिगो र व्यापक बनाउने स्पष्ट योजना तयार पारेका छन्। उहाँको योजना अनुसार करिब १०० रोपनी जग्गा लिजमा लिएर ६० वटा प्लाष्टिक घर निर्माण गरि बेमौसमी तरकारी, खेतीलाई सामूहिक प्रणालीमा विस्तार गर्ने लक्ष्य छ। यस परियोजनामा करिब १५ जना युवालाई नेतृत्व दिने, हाल कार्यरत २ जनासँगै थप ५ जनालाई रोजगारी प्रदान गर्ने र समग्र समुदायमा कृषिप्रति आकर्षण बढाउने उद्देश्य राखिएको छ। उहाँको योजना केवल उत्पादन वृद्धि मात्र होइन, युवालाई आत्मनिर्भर बनाउन, आधुनिक कृषि प्रविधि अपनाउन र व्यावसायिक कृषि प्रणालीलाई प्रोत्साहित गर्ने केन्द्रित छ। यस दृष्टिकोणले नेपाली कृषिमा नवप्रवर्तन, रोजगार सिर्जना र दिगो विकास सुनिश्चित गर्ने मार्ग खोल्ने विश्वास गरिएको छ।

१२. अन्य कृषकहरूलाई सल्लाह, नीतिगत सुझाव र प्रेरणामूलक निष्कर्ष

गुन प्रसादको अनुभवले स्पष्ट रूपमा देखाउँछ कि कृषि पेशा सम्मानजनक, लाभदायक र दीगो हुन सक्ने अवसरको स्रोत हो। उहाँले अन्य कृषकहरूलाई सल्लाह दिनुहुन्छ कि आधुनिक कृषि प्रविधि अपनाउनु, माटोको वर्गीकरण, बालीअनुसार अनुसन्धान, उत्पादनमा आधारित अनुदान, यान्त्रिकरण, बजार व्यवस्थापन र न्यायोचित कृषि सामग्री वितरण अपरिहार्य छन्। युवा पुस्ताले स्वदेशमै कृषि पेशा अंगालेर आत्मनिर्भर बन्न सक्ने प्रशस्त सम्भावना रहेको उहाँको दृढ विश्वास छ। कृषकले आत्मसम्मान, परिश्रम र ज्ञानको माध्यमबाट मात्र दीगो विकास सम्भव छ भन्ने सन्देश दिनुभयो।

अन्ततः, “उद्यम बिना बित्दछ काल जसको” भन्ने पुरानो भनाइ स्मरण गर्दै, कृषि पेशालाई राष्ट्र निर्माणको मेरुदण्डका रूपमा स्थापित गर्न सबै सरोकारवालाको साझा प्रतिबद्धता आवश्यक छ। गुन प्रसादको कथा केवल व्यक्तिगत सफलता होइन, सम्पूर्ण कृषक समुदाय र युवाहरूका लागि प्रेरणा र मार्गदर्शनको स्रोत बनेको छ। यसले कृषिमा लगानी, आत्मनिर्भरता र नवप्रवर्तनको महत्वलाई उजागर गर्दै दीगो कृषि विकासका लागि दृष्टान्त प्रस्तुत गर्दछ।

लेखक: लोकेश खनाल
(सहायक स्तर पाँचौं)
माटो विज्ञान प्राविधिक
कृषि ज्ञान केन्द्र, अर्घाखाँची
९८६३०९८६२०

